

Grünberger Janka, A Dajka Glück Tiborral

A dajkánkat Grünberger Jankának hívták. Egy árva zsidó lány volt, aki évekig ott volt velünk, ott aludt az ebédlőben. Voltak testvérei, azok is mindig ott voltak nálunk, szóval olyanok voltunk, mint a rokonok. Azt hiszem, varrónő volt az egyik testvére.

Nem mindig volt alkalmazott nálunk, de volt, amikor még ott is lakott. Aki a konyhán segített, az egy kis parasztlány volt. Anyukámnak nem a főzésben kellett segítség, hanem utána, mert neki már menni kellett édesapám csemegeüzletébe segíteni. Megvolt az ebéd egy óra körül, akkor már anyukámnak majd' lecsukódott a szeme, de nem tudott, csak egy félórát feküdni, aztán már

öltözött és ment az üzletbe, ült be a pénztárba.

A háztartási alkalmazottnak volt nálunk külön szobája; személyzeti szoba volt a konyha mellett, rendes udvari szoba. Volt közvetítő iroda, és a fiatal tanyasi lányok, akik munkát kerestek, ott jelentkeztek. Az irodában tudták, hogy ez egy tisztességes, egészséges, nem lopós... szóval rendes lány. De a háztartási alkalmazott nem volt soha zsidó, mint ahogy a házmester sem, a zsidók ilyesmit soha nem csináltak. Az más, hogy zsidó volt nálunk a dajka, de ő a családdal együtt evett, meg mindig együtt voltunk, mintha családtag lett volna. A személyzet csak akkor lehetett zsidó, ha dajka volt vagy nevelőnő, de a paraszti munkát meg az éjszakai kapus munkáját zsidók soha nem csinálták. Erre nagyon figyeltek, és a hitközség sem engedte a színvonalat idáig csökkenni.

A zsidó hitközség segítette a szegényebbeket. Volt erre lehetősége, és hivatalból is nyilván kellett tartania és segítenie kellett a szegényeket - rendszeresen vagy alkalmasszerűen. Például a Zsidó Nőegylet meg a Zsidó Lányegylet szervezett bálakat, rendezvényeket, és ami pénz ebből meg a tagdíjakból bejött, azt jótékonyásra kellett adni, tehát a szegény zsidóságnak nem kellett ilyen alantas munkát végezni soha.

Gyerekkoromban minden délután fölöltöztünk szépen, és mentünk sétálni Jankával, a nevelőnővel. Mi ketten a húgommal általában dirndlruhában voltunk - mert az volt a divat - puffos ujjú kis köténnyel, fehér alapon pici pöttyökkel. A Széchenyi téren volt a gyerekjátszótér, oda jártunk. Volt ott térszene, meg Buchwald-szék, azzal tele volt a Széchenyi tér. Azok karosszékek voltak, és ha leült abba valaki, fizetni kellett - gyerekeknek nem, de felnőtteknek igen -, vagy bérelni is lehetett, akkor olcsó volt. Térszene is volt a városháza előtti részen, mindig hallottuk a katonazenét - ott voltunk az első sorban, és vártuk, hogy mikor kezdődik.

Nagyon jól játszottunk; én minden oldalra hasra estem, és a zokniban állandóan sebes volt a térdem, mert mindig kitaláltunk valami tornafigurát a többiekkel. Ott volt valamelyik híres emberünknek a szobra, amire fölmászáltunk. Vastag korláttal volt a füves, virágos rész elkerítve, arra mindig az egyikünk fölállt, fogta a másik a kezét, és az győzött, aki a korláton végig tudott menni - ezerszer leestünk. És akkor vérzett a lábunk, mentünk Jankához, ő bekötötte - volt nála állandóan kötés.

Nagyon jó volt, de hét óra körül mindenki ment már hazafelé. Mi hátul, a Széchenyi tér postai oldalán mentünk haza, mert ott volt az üzletünk a Postával szemben. Bementünk, s ott a hidegvacsorára minden el volt készítve, csomagolva: a kenyér, sonka, kifli, sajt... ami kellett a vacsorához. Tejbegríz volt minden este a két gyereknek a vacsora, meg volt szórva vagy kakaós cukorral vagy cimetessel. Fürdés után volt a nagy tányér tejbegríz, amit énnekem meg kellett főzni, amíg Janka fürdette őket. És amikor megették a tejbegrízt, le kellett feküdniük a hálóban, de mindig rosszalkodtak, nem akartak lefeküdni, főleg a húgom, ő nagyon rossz kislány volt - az öcsém nem. Anyukáék fél kilenc előtt nem értek haza, mert az üzletben nyolckor volt a zárás.

Az öcsémet Gelei (Glück) Tibornak hívták, 1920-ban született. Tibi jóképű, helyes fiú volt. Nagyon jól sportolt: remekül úszott, korcsolyázott (később korcsolyatréner is volt), sőt gyerekkorában, tízéves kora körül úszóbajnok volt Szegeden. A természete inkább anyukáéra hasonlított: csöndes volt, komoly, a kedélye is nyomottabb volt.

Mikor ötéves lett, apukám beíratta a héderbe, a zsidó óvodába, hogy tanuljon valamit a vallásról. Tibinek még cidáklíja is volt, az egy nyers színű mellényke, amit az ing vagy a pulóver alatt viseltek. Rojtjai vannak, és minden rojtra kell valamit imádkozni vagy áldást mondani. A héder a templom mellett, a zsidó iskola épületében volt; Tibi szívesen járt oda, mert ott együtt voltak a kisgyerekek.

A négy elemet a zsidó iskolában végezte el, aztán egy nagyon jó gimnáziumba ment, a piaristákhoz. Sok zsidó gyerek járt oda, de nem számított, hogy valaki zsidó vagy nem - ezt egyik tanár sem éreztette -, csak a tudás számított. De az öcsém nem maradt meg ott, mert matekból elég gyöngye volt. Átírtuk egy reálgimnáziumba, és ott le is érettségizett 1939-ben.

Érettségi után vasesztergályosságot tanult Szegeden a Kenderfonó Gyárban - segédi oklevelet kapott. De alig kezdett el dolgozni, 1943-ban elvitték munkaszolgálatosnak. Tibinek az egész ifjúsága, az egész élete tönkrement a háború miatt. 1945-ben hazakerült Szegedre - ő jött haza legkésőbb közülünk -, és amíg meg nem nősült, apukámmal maradt az Attila utcai lakásunkban. De sajnos nem tudott magával mit kezdeni; a vasesztergályosságot nem folytatta, hanem irodai munkával próbálkozott, ami nem neki való volt. A Szegedi Kenderfonóban dolgozott az irodán, elvégzett hozzá valami könyvelési tanfolyamot. Később a Szegedi Véraló Állomáson volt gondnok, és onnan ment nyugdíjba. Neki az irodai munka nem volt jó, de nagyon ügyes volt a keze, azt kellett volna valahogy fejleszteni.

Tibi felesége, Vera eredetileg kozmetikát vagy fodrászatot tanult, de sosem dolgozott. Az édesapja állatorvos volt Dorozsmán, s annak ő volt az egyetlen lánya. Nagyon jómódú szülei voltak, de azok is elpusztultak, mind a kettő. Vera 15 éves volt, amikor mindannyiukat deportálták. A szeme előtt halt meg az anyja flekktífuszban, az apjáról meg azt se tudta, hova hurcolták el - ő is meghalt. A sógornóm teljesen tönkrement idegileg. Mi megsajnáltuk ezt a Verát: hazajött, megvolt a ház, és ő ott volt szülők nélkül tizenhat évesen. Begubózott - hát el lehet gondolni, hogy lelkileg ez mennyire megviselte.

Tibi tavaly volt nyolcvanhat éves, és most, 2007 áprilisában temettük őt. Nagyon jól voltunk az öcsémmel, de menni nem tudtam hozzájuk öregségemre, mert ők Új-Szegeden laktak - gyerekek sose volt -, és mi nem találkoztunk olyan könnyen. Nagyon fáj, mert nem tudtunk elköszönni, csak telefonon beszéltünk pár nappal a halála előtt. Szegény öcsémnek nem lehetett rendes egyházi temetése, mert Szegeden magas volt a talajvíz. Hamvasztás lett, egyszerű, sima hamvasztás. Meg volt a sír előre ásva, és beletették ezt a szép majolika, arany szegélyű szelencét abba a sírba. Ez nem olyan igazi, a zsidó vallás nem nagyon fogadja el a hamvasztást, de hát nem tudtunk mit csinálni.